

CYMBALUM MUNDI*

avagy a nagy CSINNADRATTA

(2. rész)**

III. PÁRBESZÉD

Szereplő személyek: MERCURIUS, CUPIDO, COELIA,
PHLEGÓN, STATIUS, ARDELIO.²²

MERCURIUS. Fel sem tudom fogni, hogy lehet ekkora türelme Jupiternek. Lycaon²³ bűne, ami miatt özönvízzel büntette egykor a földet, meg sem közelíti förtelmességében ezt a gonosztettet. Nem is tudom, mivel magyarázható, hogy villámaival nem zúzta szét és nem pusztította el e szerencsétlen világot, hisz ezek a hálátlan lények nem csupán arra vetemedtek, hogy itt tartsák a földön a könyvét, amelyben jövőbelátó tudománya rejlik, hanem csúfot űzve belőle olyan irományt küldtek el helyette, amelyben részlete-sen leírják az ifjak játszadozásait és a szeretkezés pajkosságait, amelyeket az istenek és az emberek egyaránt művelnek titokban,

* *Bonaventure Des Périers ? Cymbalum mundi*, Texte établi par Peter Hampshire Nurse, préface de Michael A. Screech, Droz, Genève, 1983.

** Az előző részt lásd a Pompeji 1992/4. számában.

²². Cupido: a szerelem latin istene. Coelia: Anélkül, hogy valós személyt keresnének a név mögött, maga a latin név elég pontosan meghatározza hölgy vallásos aspirációinak a jellegét. Phlegón: a napszekér egyik lovának a neve. Statius: egy római lovas szolgája a *Noctes Atticae* című latin műben. Ardelio: *ardeo* = minden lében kanál.

²³. Lúkaón: Árkádia gonosz, emberáldozatokat hozó királya, akit Zeusz farkassá változtatott.

's nem mulasztott el (úgy hírlík) Júnó sem megtapasztalni. De benne van az is a könyvben, hogyan lett bikává maga Jupiter, hogy elrabolja Európát, hogyan szeretkezett hattyú alakjában Lédával, hogyan vette fel Amphitrió alakját, hogy könnyebben bújhasson Alkméné ágyába, és arról is olvashatni, amikor aranyesőként élvezte Danaét, vagy amikor Diána, pásztor, tűz, sas, kígyó képében csintalankodott²⁴; csupa olyan dolgok ezek, amiket nem illik az emberek tudomására hozni, írásban pedig különösen nem. Gondolják csak el, ha egyszer Júnó kezébe kerül ez a könyv, és tudomására jut mind eme hőstett, mekkora lenne a patária! Tátva a szám a csodálkozástól, hogy még nem taszított a mélybe, mint egykor Vulcanusszal²⁵ tette, aki sánta maradt, és marad örök életére, úgy összetörte magát. Kitértem volna a nyakamat, annál is inkább, mivel nem voltak felszerelve bokáimra a szárnyacskák, amelyek repülni segíthettek volna. Istenemre, való igaz, hogy részben én vagyok a hibás a történetekért, jobban kellett volna vigyáznom, amikor kötetni vittem a könyvet. Dehát mit tehettem volna? A Bacchanáliák²⁶ előestéje volt, koromsötét; és annyi volt a komisióm, hogy azt sem tudtam, hol áll a fejem. Másrészt bíztam a könyvkötőben, rendes embernek látszott, és az is, amint azt az általa szépen bekötött értékes könyvek bizonyítják. Voltam nála azóta, ám esküvel esküszik, hogy azt a könyvet adta vissza, amelyet nála hagytam, és biztos lehetek, hogy nem nála cserélődött ki. Pontosan hol is jártam azon a napon? — Ezt kell végiggondolni. Talán azok a csibészek lophatták el és cserélhették ki, akikkel a *Fehér Szén* fogadóban ittam együtt. Elég hosszú időre magukra hagytam őket, amikor elmentünk lefejtetni a bort. És esküszöm, nem értem: hogy nem szégyenli magát a vén fecsegő! Nem volt

²⁴. Európa: föníciai királylány, akit Zeusz bika képében elrabolt. Amphitrió: Amphitruón Zeusz által felszarvazott Alkméné férje. Léda: Tündarosz spártai király Vénusz által hattyú formájában elcsábított felesége. Danaé: A görög hőstörténetek alakja, Danaosz-lány, akit Zeusz aranyesőként tett magáévá Perseus e nászból született. Diána: A görög Aphrodité (a szerelem istennője) latin változata, Zeusz/Jupiter lánya és szeretője.

²⁵. Vulcanus: Héphaisztosz latin megfelelője, a kovács isten.

²⁶. Bacchanáliák: Bacchus istent ünneplő összejövedelek, amelyeket mint erkölcstelenedeket és az állam biztonságára veszélyeseket íe. 186-ban betiltottak Rómában.

képes kiolvasni a könyvből (pedig ebben van minden tudománya), hogy mi történhet magával a könyvvel? Azt hiszem elvakította a saját fénye, mert végtére is, ennek a balesetnek éppen úgy írva kellett lennie benne, mint minden másnak, vagy ha nem, ez az átkozott könyv a hamis. Kár tehát dühöngenie, vessen magára, és ne rajtam kérje számon, én nem tudok rajta segíteni. De hogy is hangzik a szöveg, amelyet oly mélyen az emlékezetembe vésett? — „A magasból mennydörgő Jupiter nevében hírdetessék ki Athén minden utcasarkán, szükség esetén pedig szerte a világon, hogy ha valaki talált egy könyvet, amelynek a címe: *Quae in hoc libro continentur: Chronica rerum memorabilium, quas Jupiter gessit antequam esset ipse. Fatorum praescriptum, sive eorum quae futura sunt, certae dispositiones. Catalogus Herorum immortalium qui cum Jove vitam victuri sunt sempiternam*²⁷, vagy tud valamit erről a könyvről, amely Jupiter tulajdona, adja tudtára, vagy juttassa el Mercuriusnak, aki minden nap az akadémián vagy a főtéren tartózkodik, és aki ezt teszi, annyi jutalmat kap, amennyit csak kíván. Ám azt a személyt, aki bitorolja, és e felhívás közzétételét követő nyolc napon belül nem adja vissza, maga Jupiter kutatja fel; ha kell, végigjárja az ég tizenkét házát, és éppen úgy meg fogja találni a bitorlót, mint az asztrológusok. Szolgáltassa tehát vissza a könyvet, akinek a kezében van, ellenkező esetben kegyetlenül bűnhődni fog.” — Hát ez meg mi? — „Mercurius adja át Júnó részéről Kleopátrának eme levélben található receptet arról, hogyan lehet gyermeket csinálni, és hogyan lehet tőle megszabadulni éppen olyan gyönyörrel, mint amilyen gyönyörrel megfogant, továbbá szerezze be a következőket: ...!” -Szerezsem be! Szerezsem be! Meglesz, csak várjon türelemmel. De mit is kell beszerezni? -Először is egy papagájt, amely kívülről végig tudja mondani Homérosz *Iliászát*, egy bármely témából szónokolni képes hollót, egy a filozófiában tökéletesen jártas szarkát, egy tekézni tudó majmot, egy cerkófmajmot, amely tartja a tükröt, amíg az istennő cicomázza magát, a fellelhető legnagyobb velencei tükröt, lilahagymát, horganyfehéret, nagyítót, kiváló parfümöket; azután el kell menni az ékszerészhez a megrendelt nyakláncért, meg kell vásárolni a Száz

²⁷ Lásd: 15. jegyzet.

*új novellát*²⁸, meg a *Szeretkezés művészetét*²⁹ Ovidiustól, 's kell még neki hat pár ébenfa mankó. — Soha vissza nem jutok az egekbe, ha én minderre vállalkozom. Ime, már szét is téptem a listáját meg a receptjét is. Keressen magának más szolgát, az ördögít neki! Hogy a fenébe tudnám mindezt felcipelni az égbe? Ezek a nők úgy kérnek mindenféle szívességet, mintha csak értük élne az ember! Az egyik így fordul hozzám: „Fogd, Mercurius, ezen vegyél nekem egy nemez kalapot!” A másik meg a kezembe nyomja ezt, itt ni: „Mercurius ne feledje el megmondani Cupidónak, hogy az anyja azt üzeni (Nohát, ezt Venus adta! Oh, Nagysád, önnek mindig engedelmeskedem, ebben hiba nem lesz!), mihamarabb vegye kezelésbe a Vesta-szüzeket, (akik oly szemérmesnek és visszafogottnak hirdetik magukat) és forralja fel vérüket egy kissé, hadd legyenek vakmerőbbek! 'S e munkájában nyugodtan forduljon Somnushoz³⁰ segítségért, ő szívesen odakölcsonzi legényeit, hogy e szüzek éjjel álmukban megízlelhessék azt, amit folyton csak leszólnak nappal, és hogy hallgassa figyelmes fülekkel, amint sajnálkoznak és bánkódnak magukban; és késedelem nélkül adjon tudtára jó szaftos mesével minden új hírt velük kapcsolatban. Item: meg kell mondani e kisasszonyoknak és dámáknak, hogy városba menet otthon ne feledjék álarcukat, mert sokkal kényelmesebb és kellemesebb is álarcban egymásra nevetni jól szórakozván azon, amit a városban látni, hisz így a külvilág nem veszi észre. Item: figyelmeztetni kell e leánykákat arra is, hogy ne feledjék meglocsolni ibolyáikat szárazság idején, ha az est leszáll; meg arra is, hogy ne feküdjenek le túl korán, 's főként ne azelőtt tegyék ezt, mielőtt fogadnák barátaik köszöntését, és ne kívánnának maguk is jó estét nekik; és hogy óvakodjonak tükör nélkül fésülködni, meg hogy tanulják meg az új dalok szövegét; meg hogy legyenek kellemesek, szeretetre méltók és készségesek szeretőikhez, legyen sokkal több „igen” a tekintetükben, mint „szó sem lehet róla” az ajkaikon, de kéressék csak sokáig magukat és ne siessék el (legálábbis szavakban ne) barátaik tudtára adni vágyakozásukat, rejt-

28. *Száz új novella* (*Les cent nouvelles nouvelles*) a korai francia reneszánsz híres novellás- gyűjteménye.

29. Ovidius latin költő műve.

30. Somnus: az álom latin istene.

sék el amennyire csak képesek erre; mert ez a lényeg: a gyönyör a szavakban rejlik.” — Rendben, rajtam nem fog múlni, ha rátalálok Cupidóra. Mennyi komissió! Nocsak! Ez meg Minerva³¹ asszony kérése, megismerem az írását. Itt semmi sem hibázhat, mert halandóságomat veszíthetem. — „Mercurius feltétlenül szóljon a költőnek Minerva nevében, hogy szűnjenek meg egymást pocskondiázni, különben megtagadja őket, mert nem szereti, sőt nagyon is helyteleníti az ilyen viselkedést, éppen úgy mint a hazug szavakat, amelyekben jelenleg túl sok gyönyört találnak: ne tartózkodjanak tehát annyira az őszinte és oly hasznos hallgatástól; és ha mégsem bírják ki, hogy ne írjanak a szerelemről, tegyék ezt oly visszafogottan, oly szűzies és isteni módon, amennyire csak képesek erre, -az istennő példáját követve. Ezen kívül tudja meg Mercurius, hogy Pindarus³² alkotott-e valami újat, 's hozzon fel mindent, ami elérhető Apelles, Zeuxis, Parrasius³³ és más jelenkori festőktől, valamint mindenféle hímzést, csipkét, faliszőnyeget és patronát. És figyelmeztetni kell a kilenc Múza³⁴ tisztelt társaságát, hogy őrizkedjenek attól a sok-sok senkiházitól, akik szeretetet és szolgálatot mímelnek mindaddig, amíg hírveréssel révükön nevet szereznek a költők között (mint mindenből, hasznót húzva belőlük) ám, amint Plutushoz³⁵ utat találnak, és bukszájuk meghízik, undorral elhagyják jótevőiket, akiket bizony bölcsebbé tehetnének a tapasztalatok.” — Így igaz, nagyságos Minerva asszony, hibátlanul át fogom adni az üzenetet hódolatból Ön iránt. De ki repül itt? Istenemre, fogadok, hogy Cupido. Cupido!

CUPIDO. Ki az ott? Hé! Jó napot Mercurius! Te vagy az? Mondd, mi újság? Mi szépet mesélnek odafele égi útjaid során? Fut-e még Jupiter a szerelem után?

³¹. Minerva: Pallasz Athéné latin változataként Róma védő istennője.

³². Pindaros: az egyik leghíresebb görög költő (ie.518–438), szinte minden műfajban kiváló; a pindaroszi óda a reneszánsz (Ronsard) kedvelt műfaja.

³³. Apellész: ie. IV. századi görög festő, egyebek között Nagy Sándor portróját készítette. Zeuxis: ie. V. századi festő, műveit csak régi szerzők révén ismerjük (Apollodórosz) Parrhasiosz: ő is a ión festőiskola híressége, Zeuxis riválisa.

³⁴. A kilenc múza: a görög művészetek ihletői.

³⁵. Plútosz: a gazdagság istene a görögöknél.

MERCURIUS. Már hogy szerelmeskedik-e, az ördögbe is! Most éppen visszafogja magát, viszont korábbi félrelépései nem kevés fejtörést és bosszúságot okoznak neki.

CUPIDO. Hogy hogy?

MERCURIUS. Ezek a kéjenc földiek könyvben örökítették meg kalandjait, amit kínos véletlen folytán vittem fel neki a sajátja helyett, amelyből ki szokta puskázni, milyen időjárást parancsoljon; kötetni vittem, 's valahogy kicserélődött. Kénytelen vagyok világgá kürtölni a dolgot, hátha visszadja a könyvet az, akinek kezébe került. Jupiter majd megevett miatta.

CUPIDO. Mintha hallottam volna valamit egy könyvről: azt mondják róla, hogy ilyent még nem látott ember; úgy hírlík, két legény birtokában van, és jósolnak belőle minden jöttmentnek; éppen úgy meg tudják jövendölni a történéseket, mint egykor Tiresias³⁶ vagy a dodonai tölgy³⁷. Az asztrológusok egymást taposásák, hogy megszerezzék a könyvet vagy legalább a másolatát, hogy (mint mondják) tökéletsítsék prognosztikájukat és pontosítsák almanachjaikat. 'S mi több, ezek a pernahajderekek még azt is ígérnek a jó pénzt fizető hiszékenyeknek, hogy beleszerkesztik őket a halhatatlanság könyvébe.

MERCURIUS. Tényleg? A mindenségit! Ez az a könyv, nem is lehet más. Komoly a veszély, hogy szegénynyűző uzsorások, bugrisok, latrok nevét írják be a könyvbe, kihúzva olyan rendes emberekét, akiknek nincs módjuk fizetni nekik. Jupitert kitörné a frász, az ördögbe is! És hol találhatnám meg ezeket?

CUPIDO. Azt bizony nem tudnám megmondani, mert hát ez nem az én asztalom. Másra sem gondolok, mint kis játékaimra, apró gyönyöreimre, vidám kis kicsapongásaimra, amelyek során bújócskát játszom az ifjú hölgyek szíve csücskében kilőtt nyilaimat gyakran ott feledve, mielőtt átsétálok az agyukba, majd megsímogatom gyenge velőjüket és érzékeny belső részeit, hogy majd megjelenjek és sétálgassak nevető tekintetükben, becsússzak kemény kebleik közé, onnan pedig lesétáljak a gyönyörök völgyén

³⁶. Tiresias: híres vak thébai jós, Szophokész *Oedipus király*ának ismert alakja.

³⁷. A dodonai tölgy: Aphrodité (Dióné) jósolt a tölgy közvetítésével.

át az ifjúság forrásába, ahol eljátszadózom kissé, felfrissülök és újraalkotva önmagamát legboldogabb óráimat töltöm.

MERCURIUS. Anyád rámbízott számodra egy üzenetet, amelyben figyelmeztet valamire. Fogd, lesz rá időd figyelmesen elolvasni és tartalmának megfelelően eljárni, nekem mennem kell, nagyon sietek.

CUPIDO. Csigavér, csigavér, Mercurius uraság!

MERCURIUS. Hagyj már, a teremtésit, leszaggatod a szárnyaimat! Engedj már elmenni Cupido, nekem nincs olyan játszani való kedvem, mint neked.

CUPIDO. „Miért zavar úgy barátom,
Hogy testem még gyengécske?
Én még jobban is csinálom,
Mint aki már vénecske.”

MERCURIUS. Neked aztán jó dolgod van! Füttyülsz rá, hogy Jupiter esőt vagy havat zúdít a nyakunkba, mivel elvesztette a könyvét.

CUPIDO. „Minden nap
A szeretőkre süt a nap
Mert télen és vad viharban
A szívükben csak tavasz van.”

MERCURIUS. Jó, jó, jól kinézünk. Másról sem tudsz beszélni?

CUPIDO. „Van valami, kis galambom,
Van valami, nem tudom mi ... ”

Ki az a szép leány, aki árvácskán sétál amott a kertben? Hisz ő még nem is volt szerelmes. Hadd lássam csak szemtől szembe! Hűha! — 'S közben a barátja eleped a vágyakozástól. Szívtelen szép hölgy, két lépést sem teszel, és szerelmes leszel mint az ágyú.

COELIA. Oh, mily rosszul ismerem az embereket, 's milyen hálátlan is vagyok én! Nem vettem észre időben, mennyire szenvedniattam e fiú. Csak most döbbenek rá (sajnos túlságosan is későn) micsoda hatalma van a szerelemnek, és hogy bosszúját senki el nem kerülheti. Nem követtem-é el súlyos hibát, amikor megvettem és eltávolítottam magamtól azt, aki oly nagyon szeretett, talán jobban, mint önnön magát? Hát életem végéig olyan érzéketlen akarok maradni mint a márvány? Holtomig egyedül akarok élni? Oh, jaj, ragaszkodik hozzám: és ez az én hibám kicsi madárkák, akik énekeltek nekem, tanítsatok engem! Milyen szerelmes jó

anya a természet, amikor játékaitok és mottettáitok³⁸ segítségével tanítja meg nekünk, hogy isten alkotásai nem képesek egymás nélkül élni! Hadd valljak be nektek valamit őszinte szívvel: kedves dallamaitok már nem kellemetlenek számomra, mert értem már, nagyon is jól értem, mit szeretnétek mondani; és kérni szeretném, hogy óvjatok meg szerelmes együttléteitek látványától, nem okoz az örömet nékem, mert sokszoros erővel adja tudtomra, hogy én vagyok a legszerencsétlenebb teremtmény ezen a világon. Vajon visszajön-e a kedvesem? Oh jaj, miért is voltam oly vadóc, az arcát sem meri felém fordítani. Oh, ha megtenné, ha szeretne még annyira engem, mint ahogy én most szeretem! Miért késlekedik annyit, hogy orcáját láthassam; ha visszajönne, mennyivel kedvesebb, odaadóbb is lennék: úgy fogadnám, ahogy soha sem tettem előbb.

CUPIDO. „Isten megáldjon

— Mondá a lányka remegve —

Mert gyógyszer, az nincs a sebedre.”

Pedig mindene megvan e hölgynek, minden ami kell a legénynek.

MERCURIUS. Hát nem szomorú ez? Akár a földre jövök, akár ha visszatérek az égbe, az emberek is meg az istenek is folyton azt kérdik, mi újság? Hirtenger kellene ahhoz, hogy nap mint nap új hírt közöljek mindőjükkal. Igaz, e lenti világ, ha kell, minden kíváncsi fület kielégíthet, legalábbis a magasságos fülekét; és miért ne segítenék egy kicsit neki? — Még ebben az órában megszólítja lovasát ez a ló, 's hogy mit mond, meglátjuk, vagy meghalljuk inkább; de mondjon bármit, újság lesz minden bizonnyal.

Garabanado Phorbantas Sarmotoragos!³⁹ De, mit tettem? Majdnem hangosan kimondtam a varázsigét, amely szóra bírja az állatokat. Nagy számár vagyok, ha meggondolom; hogyha végigmondtam volna az egészet, és itt lett volna valaki, kitanulhatta volna a módját.

PHLEGÓN, A LÓ. Valaha beszéltek az állatok; és ha nem vonták volna meg tőlünk a beszéd tudományát, nem találnátok bennünket olyan butáknak, mint ahogy most azt vélitek.

³⁸ Motetta: a fogalom több zenei műfajra utal. Főként vallásos színezetű polifonikus darabokról van szó, amelyek nagyon kedveltek voltak a reneszánsz idején.

³⁹ Értelmetlen „varázsszavak”.

STATIUS. Hát ez meg mi? Teremtő isten! Beszél a lovam!

PHLEGÓN, A LÓ. Istenkém, beszélek. Már miért ne beszélnék? Oh, ti emberek! Minthogy kizárólag ti őrizhettétek meg a beszéd képességét, és mi szegény állatok nem tudjuk egymást megérteni, mert hogy nem tudunk egymáshoz szólni, nem csupán úgy szóltok rólunk, amint kedvetek tartja, de felültök a hátunkra, dőfködtök, és vertek bennünket; táplálni, ruházni és szállítani kényszerülünk titeket; eladtok, leöltök, megesztek bennünket. Miért van mindez? Kizárólag azért, mert nem tudunk beszélni. Mert ha tudnánk beszélni, s elpanaszolnánk mindezt, másként bánnátok velünk, gondolom én, mert ti emberségesek vagytok, legalábbis annak kellene lennetek!

STATIUS. Haljak meg, ha látott már ilyet a világ! Jó emberek, kérlek benneteket, gyertek, halljatok csodát, másképp magatoknak sem hinnétek! Isten sem látott ilyet, beszél a lovam!

ARDELIO. Mi a fene lehet ott, hogy az emberek úgy gyűlnek össze mint egy birkanyáj? Ezt látnom kell!

STATIUS. Ardelio, hallod? Az isten fáját, beszél a lovam!

ARDELIO. Mit mondasz? Ez aztán a csoda! No, és mit mond?

STATIUS. Nem is tudom, mert annyira meg vagyok döbbenve, hogy szavak jönnek ki a száján, hogy képtelen vagyok felfogni, mit mond.

ARDELIO. Szállj már le a földre, és hallgassuk beszélni egy kicsit! Hátrább, uraim, hátrább! Helyet, Helyet! Távolabbról ugyanannyit látnak, mint közlről.

STATIUS. Mondd csak, mit akarsz mondani, szép jószágom, emberi szavakkal?

PHLEGÓN, A LÓ. Jóemberek! Minthogy a jó Mercuriusnak úgy tetszett, hogy visszaadja nekem a beszéd képességét, és ti magatok annyi munkátok között veszitek a fáradtságot, hogy meghallgassátok egy olyan szegény állat panaszait, mint amilyen én vagyok, tudjátok meg, hogy lovasom minden disznóságot megcsinál velem, amire csak képes: oh, ha ütne csupán, és böködne, de éhhalálom okozója is lesz, hacsak ...

STATIUS. Még hogy hagynálak éhendögleni?

PHLEGÓN, A LÓ. Igenis, hagysz éhenhalni.

STATIUS. Hazudik, hogy a nyavaja törje ki az urat! És ha tovább is kitart állítása mellett, a torkát vágom el.

ARDELIO. Vágja a fenét! Volna bátorsága elvágni egy beszélő ló torkát? Olyan ajándék lesz ez Ptolomeus⁴⁰ királynak, amilyent még nem látott a föld. Cresus⁴¹ kincstára sem volna elég, hogy megfizessen ilyen csodát. Gondolja meg jól, mit csinál, merészel-e egy ujjal is hozzáérni!

STATIUS. Miért mond olyant, ami nem igaz?

PHLEGÓN, A LÓ. Hát nem emlékszel rá, hogy a minap, amikor négy ló ellátására kaptál pénzt, így számoltál: „Sok szénátok, sok szalmátok van, zabáljatok; lesz zabotok napközben, a maradék pénzt elszórakozom a babámmal.”

STATIUS. Megállj csak! Jobb lett volna neked soha meg sem szólalni!

PHLEGÓN, A LÓ. És ez még semmi, nem is ez fáj igazán; a legnagyobb keserűséget az okozza, hogy ha véletlenül egy kancával találkozom a szerelem havában (ami egy évben csak egyszer fordul elő), ez a fickó megakadályozza, hogy felhágjak rá, miközben én őt nap mint nap kényszerűségből a hátamon hordom. Ti emberek más jogokat követeltek magatoknak, mint amit másoknak megadtok; a természet minden gyönyörét megtartjátok magatoknak, és igyekeztek megfosztani tőlük a többieket: ezt teszitek velünk, szegény állatokkal. Hányszor láttam, hogy kurvákat hoztál az istállóba, hogy lefeküdjenek veled? Hányszor voltam kénytelen tanúja lenni szép viselkedésednek! És még csak kérni sem mertem volna, hogy engedd hozzám a kancákat az istállóba, mint ahogy ezt te oly sokszor megengeded magadnak; de legalább akkor hagynál békében egy kicsit, ha a mezőre megyünk, és éppen ideje van a szerelemnek. Már hat éve a hátamon lovagol, és egyetlen huncut alkalommal sem hagyta békében csinálnom ...

ARDELIO. A teringettét! Igazad van barátom; te vagy a legnemesebb ló, és a legaranyosabb is, akit csak láthattam életemben. Bízd csak rám, van egy kancám, és ő a rendelkezésedre áll. Szívesen kölcsönzőm neked, mert jó haver vagy, és megérdemled; kedved lelheted benne. És a magam részéről igenis örülnék, ha termékeny lennél, már csak azért is, mert akkor mindenkinek elmondhatnám: „Ime a beszélő csődör utóda.”

⁴⁰ Ptolemaiosz több egyiptomi király neve (i.e. 305–30

⁴¹ Krüzus/Kroiszosz: a kisázsiai líd állam királya (560–546). A vert pénz forgalomba hozása kötődik a nevéhez. Innen legendás gazdagságának híre.

STATIUS. Még mit nem! Kétszeresen is vigyázni fogok ezután, mivel úgy mert beszélni, ahogy beszélt. Gyerünk, gyerünk, indulás! Kocogjon csak vidáman az úr duma helyett, és ne makacskodjon, mert ha okoskodik, megelőlegzek néhány kemény símogatást ezzel a bottal.

ARDELIO. Hát, agyó, jó haver; jól berezeltél, hogy úgy oda-mondogatott a lovad.

STATIUS. Be ám, a teremtésit! De érzünk csak az istállóba, kidíszítem én az írháját, ha még olyan kiváló is a beszélőkéje.

ARDELIO. Ha nem magam látom és hallom, nem hittem volna, hogy egy ló beszélni képes. Százmillió tallért is megér ez a ló. Százmillió tallért? Ez bármennyit megér. Elmegyek és elmesélem ezt az esetet Cerdonius⁴². mesternek, bizonyosan nem fogja kihagyni az évkönyvéből.

MERCURIUS. Végre, van már valami újdonság! Örülök, hogy jó nagy volt a csoportosulás, és istennek hála, sokan látták és hallották a dolgot. Hamarosan tudni fogja az egész város, és akad valaki, aki megírja, 's mintegy véletlenül ki is színezi, hozzáadva saját fantáziája képeit. Így legalább bizonyos lehetek arról, hogy hamarosan másolatot lehet vásárolni a könyvesboltokban. De szükségem van más természetű hírekre, és más megbízásaimnak is eleget kell tennem. És meg kell keresnem a város kisbíróját is, hogy közhírré tétessem, keresem azt a személyt, aki megtalálta azt az átkozott könyvet.

IV. PÁRBESZÉD

Szereplő személyek: két kutya: HYLACTOR és PAMPHAGUS⁴³.

HYLACTOR. Ha Anubis⁴⁴ volna oly kegyes segíteni abban, hogy ráakadjak egy olyan kutyára, amely beszélni tud, és éppen úgy tud érvelni mint én, bizony nagy nagy örömet szerezne nekem.

⁴². Cerdonius mester: a név görög köznévből származik, jelentése fizetett krónikás; talán Paulus Aemiliusra utal, aki XII Lajos és I. Ferenc megbízásából a *De rebus gestis Francorum* szerzője.

⁴³. Hylactor és Pamphagus: két kutya azok közül, amelyek Acteónt szétmargolták, miután Diána szarvassá változtatta. E dialógus egyértelműen Ovidius *Metamorphosis* c. művének III. fejezetére épül.

⁴⁴. Anubis: egyiptomi isten, kutyaalakban ábrázolják.

Mert addig én meg nem szólalok, amíg hasonszőrűvel nem beszélgethetek. Ennél már csak az lenne különb, ha akaratom szerint szólhatnék az emberekhez; ha ez sikerülne, én lennék a legboldogabb minden kutyák között. Ugy gondolom, nincs a földön sem herceg sem király, aki méltó lenne birtokolni engem, értékeim annyira felbecsülhetetlenek. Ha csak annyit szóltam volna embertársaságban, amennyit most mondtam nektek, hírem már az Indiákra is eljutott volna, és ezt suttognák mindenütt: „Egy bizonyos helyen létezik egy bizonyos beszélő kutya.” Felkeresnének a világ mind a négy sarkából, és fizetnének, hogy engem láthassanak és hallhassanak. Sőt, akik engem láttak és hallottak egyszer, azzal keresnék kenyerüket, hogy távoli országok lakóinak mesélnék el, amit tőlem és rólam hallottak. Mert ilyen páratlan, csodálatos és gyönyöröséges esetnek még nem volt tanúja senki. Ám addig nem szólalok meg az emberek előtt, amíg nem találok egy kutyát, aki éppen úgy beszél mint én; mert el nem hihetem, hogy én volnék az egyetlen beszélő kutya ezen a világon. Tudom, hogy ha a legkisebb szócska is kiszaladna a számon, azon nyomban odacsődülnének az emberek, hogy kíváncsiságukat kielégíthessék; és lehet, hogy emiatt istenként imádnának Görögországban, mint ahogy ezt Anubisszal tették Egyiptomban. Ezért nem mondtam és nem fogok mondani semmit emberi nyelven az embereknek, amíg nyelvükön beszélő kutyára nem akadok. Pedig hallgatni kutya nehéz olyan kutyának mint én, akinek annyi a mondanivalója! Lám, mit is teszek, amikor egyedül vagyok, és senki sem hall: gyakran azon veszem észre magam, hogy önmagam előtt öntöm ki a szívemet és mindazt ami a zsigereimben van és kiönthető — mármint nyelvileg — anélkül, hogy oltanám a világ szomját. És még gyakrabban azzal szórakozom, hogy éjnek éjjelén, amikor mások legmélyebb álmukat alusszák, nevén nevezek valakit a szomszédok közül, aki felébredve a fülét az ajtóhoz tapasztja és üvöltözni kezd: „Ki az? Van ott valaki?” És jól szórakozom, amint dühöngeni kezd, miután rendesen kiüvöltözte magát. Amikor pedig a kutyatársaság összeverődik, hogy egy jót flangáljon, szívesen csatlakozom hozzájuk, hogy fennhangon beszélve kipróbáljam, hátha van közöttük olyan, aki érti amit mondok, 's válaszol; nagy vigaszomra lenne ez, és leghőbb vágyam teljesülne. Amikor pedig játszadozunk és belemarunk egymásba, mindig fülükbe súgok, nevükön és becenevükön szólítom őket tudakolván, hogy nem

beszélnek-e emberi nyelven, ami annyira meglepi őket, mintha kürt szólalna meg a fülük mellett; mert nem tudják elképzelni mi történt: hogy ember bújt-e kutybőrbe vagy kutya szólt emberi nyelven. Azután, ha már minden más ötletem kimerült, hogy ne kényszerüljek némaságra, kiabálni kezdek: „Gyilkos! Segítség, jó emberek! Gyilkos!” Erre a szomszédok kiugranak az ágyból, és orruk az ablakhoz tapad. Amikor látják, hogy vicc az egész, viszsza-bújnak az ágyukba, én meg a szomszédos utcában kezdem kiabálni: „Rablók! Rablók! Fel vannak törve a boltok!” Mire azonban felkelnek, én már egy sarokkal odébb kerültem, és riadóztat-hatok újra: „Tűz van! Tűz van! Ég a házatok!” — Oh, ha látnátok, hogy rohannak a helyszínre az emberek egy szál ingben vagy teljesen meztelenül, az asszonyok kibomlott hajjal, és kiabálnak össze-vissza: „Hol? Hol van a tűz?” Amikor pedig már jól megizzadtak és végikutattak mindent, rájönnek, hogy nem történt semmi, bosszúsan visszafekszenek, 's ki-ki a maga módján befejezi az éjszakát. És miután végigcsináltam bolondos éjszakáim minden csíntevését eljutva odáig, hogy: *Qui sunt leves et importuni loquutores*⁴⁵, kitalálok még valamit: pirkadatkor a hátsó udvarba megyek, és farkasként riasztom a baromfiakat; vagy kitepek néhány rosszul elültetett fát, vagy összebogozom a halászok hálóit, vagy csontokat meg köveket rakok Pygargus⁴⁶ uzorás mezei földbe ásott kincsei helyébe vagy odapisálok a gerencsér köcsögfájának a tövébe, azután pedig beleszarok remekbe készült vázáikba. Ha meg véletlenül összeakadok az őrjáráttal, belemarok néhány alabárdosba, azután megiramodok, 's visszakiáltok: „Fogjon meg, aki tud!” Dehát, akárhogy is veszem, bizony kellemetlen, hogy nem vagyok képes találni egy kutyatársat, aki éppen úgy tud beszélni, mint én. De meg fogom találni, ha egyáltalán létezik ilyen ezen a világon. Reményem kiolthatatlan. Itt van Gargilius,⁴⁷ vadászni megy összes kutyájával együtt; csatlakozom hozzájuk, játszadózom velük, közben megtudakolom, van-e közöttük olyan, amelyik beszélni tud. -Adj'isten barátaim! Adj'isten spanyol barátom! Adj'isten agár koma! — Hát persze, mind némák; az ördög sem tudna

⁴⁵. A latin szöveg ford.: „Akik felkeltek és nagyon nyugtalankodtak”.

⁴⁶. Pügargosz: fehér farú a név jelentése.

⁴⁷. Gargilius: római nemzetségnév, a szóban forgó személy író a III. századból, Horátius kortársa.

belőlük egyetlen szót sem kiszedni. Hát nem siralmas? Senki sem képes válaszolni szavaimra; találnom kellene valami füvet vagy mérget, amely megfosztana a beszéd képességétől, és újra olyan némává tenne, mint amilyenek ők. Akkor is boldogabb lennék, mint így, hisz folyton szenvedek a nyomorult vágytól, hogy beszéljek, és hogy vágyaimnak megfelelő alkalmas, értő fülekre találjak. És te, szépöcsém, te sem tudsz megszólalni? Mintha állathoz beszélne az ember! Hé, mondd csak, kuvasz! nem beszélsz véletlenül?

PAMPHAGUS. Engem nevezel kuvasznak? Kuvasz vagy te magad!

HYLACTOR. Édes jó haverom, kedves barátom, bocsáss meg, kérlek, és ölelj meg, könyörgöm. Të vagy az, akit leginkább vágytam megtalálni, 's akit a legkitartóbban kerestem ezen a földön! Egy hatalmas ugrással áldozok Diána tiszteletére, aki boldoggá tett, mert segített megtalálni e vadászaton, akit annyira kerestem. Egy másik ugrással meg neked tisztelgek, kedves Anubis; egy harmadikkal meg Cerberusnak⁴⁸, a pokol kapuja őrizőjének. Mondd meg a neved, kérlek!

PAMPHAGUS. Pamphagus.

HYLACTOR. Te vagy az, Pamphagus, kedves unokaöcsém, édes jó barátom? Akkor te ismered Hylactort!

PAMPHAGUS. Már hogyan ismerném; hol van most?

HYLACTOR. Itt áll előtted.

PAMPHAGUS. Becsszóra? Akkor hát bocsáss meg barátom, kedves rokon: nem ismertelek meg, mivelhogy egyik füled hiányzik, 's valami nagy forradás van a homlokodon. Mi történt veled?

HYLACTOR. Ne erőltesd, kérlek: nem szívesen beszélnék róla; váltsunk témát! Hol jártál, mit csináltál, amióta elvesztettük kedves gazdánkat, Akteont?

PAMPHAGUS. Az volt az én nagy, nagy szerencsétlenségem. Ne is emlegesd, sebeket tépsz fel bennem! Nagyon sokat veszítettem a halálával, kedves Hylactor barátom, mert nála mindenem bőségesen megvolt, azóta meg éhség a részem.

HYLACTOR. Szavamra, csodás sorsunk volt nála. Finom ember volt Acteon, igazi nemesember, mert szerette a kutyákat. Az ő idejében egyetlen kutyát sem lehetett megcsapatni, bármit is tettek. Mindent meg tudtunk szerezni magunknak a konyhában, a raktár-

⁴⁸ Cerberus: görögben Kerberosz, az alvilág kapujának őrzője.

ban vagy bárhol, és amit megszereztünk, az a miénk volt: senkinek nem lett volna bátorsága megverni bennünket, vagy akárcsak hozzánk is érni, mert ő rendelte el, hogy szabadon és a lehető legjobbban táplálkozhassunk.

PAMPHAGUS. Sajnos, nagyon igaz. Mert nem ilyen az én mostani gazdám, messze nem ilyen. Ég és a föld a távolság közöttük, mert ez fütyül ránk, de még az emberei is csak hébe hóba adnak valamit ennünk; és ha véletlenül a konyhában látnak minket üvöltötenek, kikergetnek onnan, fenyegetnek, ütlegetnek, véresre és félholtra vernek, mint az utolsó csavargót.

HYLACTOR. Hát ez van, kedves Pamphagus barátom: türelemmel kell lenni. Úgy tanultam, hogy a legjobb orvosság a jelen fájdalmaira az, ha elfeledjük a múlt örömeit, 's megpróbáljuk megőrizni magunkban a jobb jövő reményét; ugyanakkor, a múltbéli szenvedések felidézése, amikor már sem tőlük, sem még rosszabbtól nem kell félnünk, sokkal kellemesebbé teheti a jelen adományát. Tudod, mit fogunk tenni, Pamphagus öcsém? Itt hagyjuk a többieket, hadd fussanak a nyulak után, mi pedig félrevonulunk és elbeszélgetünk egymással.

PAMPHAGUS. Az jó lesz, de a közelben nem maradhatunk.

HYLACTOR. Nem maradnánk tovább, mint ahogy te azt jónak látod; de lehet, hogy megint nem lesz módunk találkozni hosszú ideig. Szívesen mesélnék neked, és hallgatnám a te történeteidet. Nézd csak, itt jól megleszünk, ebben a kis ligetben nem látnak meg minket, és a vad sem ebből az irányból jön. Közben szeretném megtudni tőled, miért beszélünk pont mi, és miért némák a többi kutyák; mert rajtad kívül egyet sem találtam, aki beszélt volna, pedig éppen elég kutyát láttam már életemben.

PAMPHAGUS. Hát te erről semmit sem tudsz? Elmesélem. Talán emlékszel, hogy amikor Melancheres, Theridamas és Oresitrophus⁴⁹ rátámadtak Acteonra, közös jó gazdánkra, akit Diana szarvassá változtatott éppen, mi mindannyian odarohantunk, és úgy belemartunk, hogy a helyszínen elpusztult. Talán azt is tudod (én ezt egy könyvben olvastam, amely valahol itt hányódik a házban) ...

HYLACTOR. Te tudsz olvasni? Hol tanultad?

PAMPHAGUS. Majd később elmesélem, de ezt a történetet hallgassd előbb. — Amikor mindannyian rárohantunk, én véletle-

⁴⁹ Melancheres, Theridamas, Oresitrophus: Acteón többi kutyája.

nül a szájából kilógó nyelvéből téptem le egy jó darabot, majd lenyeltem. A könyvben megírt történetben az van, hogy én emiatt tudok beszélni; és bizonyosan igaz, mert Diana akarta így. Ám, mivel még nem szólaltam meg emberek előtt, azt hiszik, csak mese ez; ami nem akadályozza őket abban, hogy azóta is kutassanak a két kutya után, mert úgy tudni, hogy ketten is beleharaptak a szarvassá lett Acteon nyelvébe, és közülük ez egyik én vagyok.

HYLACTOR. A fenébe is! Akkor hát én vagyok a másik, mert nagyon is jól emlékszem, hogy egy darabot én is ettem a nyelvéből. De nem gondoltam volna, hogy emiatt tudok emberi nyelven beszélni.

PAMPHAGUS. Biztosítalak, hogy ez az igazság, mert megírva láttam.

HYLACTOR. Boldog lehetsz, hogy kiismered magad a könyvekben, amelyekben olyan sok jó dolog található. Igazán jó időtöltés lehet. Bárcsak hozzám is lett volna oly kegyes Diána istennő, mint tehozzád!

PAMPHAGUS. Én meg azt szeretném, ha jóval kevesebbet tudnék, mert mire jó egy kutyának annyi tudás, és mit tud kezdeni azzal, hogy beszélni tud? Elég, ha ugatni tud, megugatni az idegeket, őrizni a házat, hízelegni a háziának, vadászni menni, torkon ragadni a nyulat, csontot ropogtatni, kinyalni a maradékot, és hűséggel követni a gazdát.

HYLACTOR. Ez mind igaz, de azért jó egy kicsit többet tudni, mert jobban kiismeri magát az ember. De miért nem adtad tudtára eddig az embereknek, hogy beszélni tudsz?

PAMPHAGUS. Csak.

HYLACTOR. Hogy hogy csak?

PAMPHAGUS. Mert nekem úgy tetszik. Inkább hallgatók.

HYLACTOR. Pedig, ha csak egyszer is megnyikkannál a nyelvükön, tudod, hogy nem csupán a városlakók jönnének látni és hallani a csodát és kifejezni elragadtatásukat, jönne az egész környék, jönnének a világ minden tájáról, hogy lássanak, hogy halljanak, meg hogy beszélhessenek róla. Nem szeretnéd, ha tízmillió fül hallgatná, amit mondasz és ugyanennyi tekintet tapadna rád?

PAMPHAGUS. Meggondoltam én mindezt. De mi hasznom lenne belőle? Hogy őszinte legyek hozzád, én nem vágyom a fecsegés dicsőségére, mert komolyan fárasztana, ha minden kis csibésznek köteles lennék válaszolni, sőt igazat adni. Benttartaná-

nak egy szobában, jól tudom; dörzsölgetnének, fésülgetnének, cicomáznának, altatgatnának, aranyoskázának és be is aranyoznának. Egyszóval, másként kényszerítenének élni, mint természetes, mint ahogy egy rendes kutyának az kedvére lehet ... Ebben biztos vagyok. De ...

HYLACTOR. Nem volna kedved egy kicsit úgy élni, mint az emberek élnek?

PAMPHAGUS. Ahogy az emberek élnek? Esküszöm Cerberus három fejére, jobban szeretek az maradni, ami vagyok; semmi kedvem az emberekre hasonlítani, átvenni nyomorult életmódjukat már csak a túl sok beszéd miatt sem, amiben kénytelen lennék osztozni velük.

HYLACTOR. Nekem nem ez a véleményem. Igaz, még én sem szólaltam meg előttük, de azért nem tettem, mert előbb találni akartam valakit a saját fajtámból, aki éppen úgy beszél mint én. Különben nem teketórióztam volna mondani nekik valamit, mert jobban élhetnék, megbecsültebben, nagyszerűbben. Bármit mondanék, súlya lenne szavamnak, többet érne, mint bárkié az emberek közül; mindenkit csendre intenének, mihelyt kinyitnám a számat, mert engem kívánnának hallani. Jól ismerem én az embereket. Hamar betelnek azzal, ami megszokott, mindennapi, kézenfekvő és bizonyos, mindig jobban szeretik az új, a különös, a lehetetlen, a rendkívüli dolgokat; és olyan ostobán kíváncsiak, hogy elegendő lenne, ha egy pici toll felemelkedne a földről, az is megtévesztene minden rendű és rangú embert.

PAMPHAGUS. Való igaz, hogy az emberek elég hamar megunták egymás szónoklatait, és szívesen hallgatnának valakit önmaguk körén kívülről. De gondold csak meg jól: hosszabb távon megunták a veled való fecsegést is. Az újdonság akkor a legizgalmasabb, amikor éppen bemutatják szép szavak kíséretében. Lycisca⁵⁰ is akkor képes a legnagyobb gyönyört okozni, amikor először ugorják meg. A nyaklánc is akkor a legkedvesebb, amikor először veszik fel. Mert az idő minden dolgokat megöregít, és friss bájukat elemésztí. Ha már hallottak az emberek kutyát beszélni, később a macskáktól, az ökröktől, a kecskéktől, a szamaraktól, a kocáktól, a pocáktól, a házi szárnyasoktól, a madaraktól, a halaktól és minden más állattól elvárják ugyanezt. És mi előny származik abból,

⁵⁰. Lycisca: szintén Acteón kutyája.

ha már mindent kimondtak? Gondold meg jól: hasznosabb, ha van még a begyedben, mint ha már mindent kiadtál magadból.

HYLACTOR. Én bizony már nem tudom sokáig tartóztatni magam.

PAMPHAGUS. Te dolgozol. Egy ideig csodálni fognak, rólad fognak beszélni, kapsz majd jó falatokat, és mindennel ellátnak, amit kívánhat szemed és a szád, csak azt nem fogják megkérdezni: „Melyikből óhajt uram?” ... Mert hát, ha jól tudom, te bort nem iszol. Egyébként mindened meglesz, többet nem is kívánhatsz, csak szabadságod lesz kevesebb, mint szeretnéd, mert például, akkor is társalognod kell majd, amikor az alvás ideje van, és pihenni volna kedved. És végül is, nem tudom, nem unnak-e meg időnek előtte. De most már nagyon itt az ideje, hogy csatlakozzunk a többiekhez, és tegyünk úgy, mintha rengeteget futottunk volna és a sok munkától

kilógna a nyelvünk!

HYLACTOR. Nézd csak! Van itt valami az úton. Mi lehet ez?

PAMPHAGUS. Egy levélköteg. Valaki elvesztette.

HYLACTOR. Bontsd ki, kérlek, és nézzük meg mi van benne! hisz te olvasni is tudsz.

PAMPHAGUS. „A Felső Antipódusbeliekhez”⁵¹.

HYLACTOR. A Felső Antipódusbeliekhez? Úgy sejtem, itt valami egészen új dolog készül.

PAMPHAGUS. „Az Alsó Antipódusbeliek a Felső Antipódusbeliekhez!”

HYLACTOR. Istenem! Milyen messziről kerültek ide!

PAMPHAGUS. „Antipódusbeli Urak! Attól a vágytól hajtva, hogy emberi módon tárgyaljunk Veletek abból a célból, hogy megismerjük, hogyan éltek, és Ti is megtudhassátok hogyan élünk mi, a csillagok tanácsát követvén elküldtük Hozzátok a Föld középpontján keresztül néhány emberünket; ám Ti, amikor erről tudomást szereztetek, betömtétek a lyukat, ennél fogva embereink kénytelenek a Föld gyomrában maradni. Kérünk tehát Benneteket, legyetek szívesek utat nyitni nekik, különben annyi lyukat fúrunk a mi oldalunkról, hogy nem lesztek képesek betömni azokat. Tegyétek hát meg jó szándékból és felebaráti szeretetből azt, amit

⁵¹. Antipódus: A Föld két szemben lévő pólusa. Ebben a szövegben tónik fel először a francia nyelvben.

kényszerűségből kellene megtennetek nagy romlásotokra és szégyenetekre. Isten legyen Veletek! Hív barátaitok az Alsó Antipódusról.” — Ez aztán a hír!

HYLACTOR. Az bizony! Mégpedig rendkívüli.

PAMPHAGUS. Hallod? Már hívnak. Mennem kell. Majd legközelebb tovább olvassuk a leveleket.

HYLACTOR. Hová dugod őket? Rejtsd el ennek a piramisnak valamelyik lyukjába és takard le egy kövel; soha nem találják meg, és még ma, ha lesz rá módunk, vagy holnap a Saturnáliák⁵² napján visszajövünk és végigolvassuk; remélem, lesz bennük valami jó hír is. Meg aztán szeretnélek megismertetni néhány korábban hallott szép történettel is Prometheusról⁵³, a líbiai nagy Herkulesről⁵⁴, Páris⁵⁵ ítéletéről, Sapphóról⁵⁶, a kétszer élt Erosról⁵⁷, és elmondanám Ricochet⁵⁸ énekét is ha véletlenül nem ismernéd.

PAMPHAGUS. Nagylelkű vagy. Mindig is ilyen történetekkel ringattak el. Siessünk, kérlek, és hallgassunk, nehogy a gazdáink, akik itt lehetnek a közelünkben, meghallják, hogy beszélünk!

HYLACTOR. Ma tehát már nem beszélhetek? De én beszélni fogok, Diánára esküszöm, mihielyt hazaérek, mert nem tudom tovább türtöztetni magam. Isten megáldjon!

PAMPHAGUS. Ne feledd jól kilógatni a nyelved, hogy azt higgyék, sokat futottunk.- Ez a bolond Hylactor nem lesz képes őrizkedni attól, hogy szóljon az emberekhez, annyira óhajtja, hogy róla beszéljen a világ. Alig szólal majd meg, máris emberek tömege

⁵². Szarurnáliák: Saturnus isten ünnepe; ez idő alatt eltöröltetik a rabszolgáltatók és rabszolgák közötti különbség.

⁵³. Prométheusz: Titán a görög mitológiából: ő hozta le az égől a tüzet az embereknek, ezért büntette Zeusz a Kaukázushoz kikötve a máját tépő sas prédájául.

⁵⁴. Herkules: A görög mitológiai alak latin változata. A görög Héraklész egyebek között lelőtte a Prométhuszt kínozó sást.

⁵⁵. Páris/Parisz: Heléna elrablója, Hekuba és Priamosz fia (Iliász)

⁵⁶. Saphó: görög költőnő (Leszbosz, ie. 625-586) 650 népi ihletésű költeménye maradt ránk.

⁵⁷. Erósz: A szerelem görög istene. Platón szerint külön Erósza van a lelki és külön a testi szerelemnek.

⁵⁸. Ricochet: P.L. Jacob (lásd: 3. jegyzet) szerint francia szólás az egyházi litánia irónikus megnevezésére; jeu de ricochet = lapos kavicccsal kacsázni.

gyűlik köréje, híre mint a tűzvész futja majd be a várost, hisz olyan kíváncsiak az emberek, és olyan szívesen fecsegnek minden új és furcsa dologról!

Ime a vége a Cymbylum Mundi címet hordozó
francia nyelven írt könyvnek, amelyet
frissen nyomtattak Párizsban
Jehan Morin könyvkereskedő
megrendelésére
a Szent Jakab utcában
a Killi cégér alatt.
M.D. XXXVII.

Bonaventure Des Périers

*Fordította, jegyzeteket készítette:
Újfalusi Németh Jenő*

Szeged